



Høgskolen i Østfold

EKSAMEN

Emnekode: LUNOR10110	Emne: Arbeid med litteratur og munnleg opplæring (GLU-studenter)
Dato: 02. 12. 2013	Eksamenstid: kl. 09.00 til kl. 17.00
Hjelpemidler: Tillatte hjelpemidler er gjeldende læreplan for grunnskolen og ordbok eller ordliste	Faglærere: Ragnar Arntzen Camilla Häbler (fagansvarlig) Leif Erik Vold
<p>Eksamensoppgaven:</p> <p>Oppgavesettet består av 21 sider inklusiv denne forsiden. Kontroller at oppgaven er komplett før du begynner å besvare spørsmålene.</p> <p>Oppgavesettet består av tre oppgavetyper. Kandidaten foretar valg innenfor hver oppgavetype.</p> <p>Del A: Kandidaten svarer på tre av de fem oppgavene. Del B: Kandidaten svarer på to av de tre oppgavene. Del C: Kandidaten svarer på én av de to oppgavene.</p> <p>Alle skal skrive besvarelsene på pc. Sett inn sidetall. Skriv også kandidatnummeret på hver side. Husk å lagre filen på den lokale harddisken. Den ferdige versjonen skrives ut på printer i eksamenslokalet i tre eksemplarer. Kandidatene beholder selv ett av eksemplarene.</p>	
Sensurdato: 03.01.14	
Karakterene er tilgjengelige for studenter på studentweb senest 2 virkedager etter oppgitt sensurfrist. Følg instruksjoner gitt på: www.hiof.no/studentweb	

Eksamen i norsk 101 (15 studiepoeng)
02. desember 2013
8 timer

Målform: bokmål

Del A - Begrepsavklaring

Kandidatene svarer på **tre av de fem** oppgavene.

Forklar tre av de fem begrepene:

1. Ikonotekst
2. Paratekst
3. Kairos-begrepet i retorikken
4. Parodi
5. Knittelvers

Del B - Kortsvarsoppgaver

Kandidatene svarer på **to av de tre** oppgavene.

1. Forklar begrepene *logos*, *etos* og *patos* og redegjør for hvilken plass de har i retorikken.
2. Hovedhandlingen (om Sveins barndom) i Lars Amund Vaages roman *Kunsten å gå* (2002) utspiller seg på en øy. Hvilken symbolsk betydning kan det ha?
3. I boken *Lesedidaktikk – etter den første leseopplæringen* (2011) presenterer Astrid Roe en rekke lesestrategier. Forklar begrepet «lesestrategi» og redegjør for fire lesestrategier.

Del C - Langsvarsoppgaver

Kandidatene svarer på én av de to oppgavene.

1. Vanskelige valgsituasjoner er et gjennomgangsmotiv i Henrik Ibsens *Peer Gynt* (1867). Ta for deg de vedlagte tekstutdragene fra dette dramatiske diktet og vis hva det forteller oss om Peers personlighet. For å utdype synspunktene dine må du gjerne trekke inn eksempler fra andre steder i teksten i tillegg.

Vedlegg: 8 sider utdrag fra *Peer Gynt*

2. Skriv en tolkning av Klaus Hagerups bok *Høyere enn himmelen* (1990). Tolkningen skal inneholde:
 - En kort presentasjon av boken
 - En drøfting av eller refleksjon rundt noen av disse begrepene:
 - Fortelleteknikk
 - Personkarakteristikk
 - Motiv
 - Tematikk
 - Intertekstualitet
 - Reisesstruktur
 - Den doble stemmen

Det vedlagte tekstutdraget brukes som eksempel materiale og inspirasjon.

Vedlegg: 10 sider fra *Høyere enn himmelen*

Vedlegg: fire utdrag fra Peer Gynt

Utdrag 1- fra midtveis i 1. handling

(En liden Højde med Busker og Lyng. Byggdevejen gaar bagenfor; et Gjærde skiller imellem.)

(Peer Gynt kommer ad en Gangsti, gaar raskt henimod Gjærdet, standser og ser ud, hvor Udsigten aabner sig.)

PEER GYNT.

Der ligger Hæggstad. Snart er jeg fremme.

Skal tro, hun Ingrid sidder ensom hjemme?

(skygger for Øjnene og ser bortover.)

Nej. Sendingsfolk myldrer tillgaarde som Mygg. -

Hm, det er kanske rettest jeg vender.

(trækker atter Benet till sig.)

Stødt saa flirer de bag ens Rygg,

og tisker, saa det tvers igjennem en brænder.

(gaar nogle Skridt fra Gjærdet og river tankespredt i Løvet.)

Den, som havde noget stærkt at drikke.

Eller den, som kunde gaa uformærkt. -

Eller den, som var ukjendt. - Noget rigtig stærkt

var bedst, for saa bider Latteren ikke.

(ser med engang ligesom forskræmt omkring sig; derpaa skjuler han sig mellem Buskene.

Nogle Folk med Sendingskost gaar forbi nedover mod Bryllupsgaarden.)

EN MAND *(i Samtalen).*

Faer hans var fordrunken, og Moer hans er laak.

EN KONE.

Ja, saa faar en ikke undres paa at Gutten blir et Drog.

(Folkene gaar videre. Lidt efter kommer Peer Gynt frem; han er skamrød i Ansigtet og kiger efter dem.)

PEER GYNT *(sagte).*

Var det mig, de snakked om????

(med et tvungent Slæng.)

Aa, lad dem snakke!

De kan da vel ikke Livet af mig rakke.

(kaster sig ned i Lyngbakken, ligger længe paa Ryggen med Hænderne under Hovedet og stirrer opp i Luften.)

For en underlig Sky. Den ligner en Hest.

Der er Mand paa med, - og Sadel - og Grime. -

Bagefter rider en Kjærring paa en Lime.

(ler smaatt ved sig selv.)

Det er Moer. Hun skjælder og skriger: dit Bæst;

hejda, Peer! - -

(lidt efter lidt lukker han Øjnene.)

Ja, nu er hun bange. -
Peer Gynt rider først, og der følger ham mange. - -
Hesten har Sølvtopp og Guldsko fire.
Selv har han Handsker og Sabel og Slire.
Kaaben er sid og med Silke foret.
Gjilde er de, som ham følger i Sporet.
Ingen dog sidder saa stout paa Folen.
Ingen dog glittrer som han imod Solen. -
Nede staar Folk i Klynger langs Gjærdet,
løfter paa Hatten og glaner ivejret.
Kvinderne nejer sig. Alle kan kjende
Kejser Peer Gynt og hans tusende Svende.
Tolvskillingsstykker og blanke Marker
ned han som Smaasten paa Vejen sparker.
Rige som Grever blir alle i Byggden.
Peer Gynt rider tvers over Havet i Højden.
Engellands Prins staar paa Stranden og venter.
Det samme gjør alle Engellands Jenter.
Engellands Stormænd og Engellands Kejser,
der Peer rider frem, sig fra Højbordet rejser.
Kejseren letter paa Kronen og siger -
SMEDEN (*till nogle andre, idet de gaar forbi hinsides Gjærdet*).
Nej, se da; Peer Gynt, det drukne Svin -!
PEER GYNT (*farer halvt ivejret*).
Hvad, Kejser -!
SMEDEN (*læner sig till Gjærdet og smaagriner*).
Rejs paa dig, Gutten min!
PEER GYNT.
Hvad Djævelen! Smeden! Hvad godt vil du?
SMEDEN (*till de andre*).
Lunde-Sviren hænger nok i ham endnu.
PEER GYNT (*springer opp*).
Gaa med det gode!
SMEDEN.
Jeg skal saa, ja.
Men Karl, hvor kommer du sidst ifra?
Sex Uger væk. Var du bergtagen? Hvad?
PEER GYNT.
Jeg har gjort underlige Gjæringer, Smed!
SMEDEN (*blinker till de andre*).
Lad os høre, Peer!
PEER GYNT.
Kommer ingen ved.
SMEDEN (*lidt efter*).
Du skal vel till Hæggstad?
PEER GYNT.
Nej.
SMEDEN.
En Tid
de sagde, Jenten derborte var dig blid.

PEER GYNT.

Du svarte Korp -!

SMEDEN (*viger lidt*).

Ikke harm dig, Peer!

Har Ingrid vraget dig, saa finds jo fler -;
tænk; Søn till Jon Gynt! Følg med tillgaards;
der kommer baade Ung-Lam og Enker tillaars -

PEER GYNT.

Till Helved -!

SMEDEN.

Du finder nok en som vil ha'e dig. -

God Kveld! Nu hilser jeg Bruden fra dig!

(de gaar under Latter og Hvisken.)

PEER GYNT (*ser en Stund efter dem, gjør et Kast og vender sig halvt om*).

For mig kan Hæggstad-Jenten sig gifte
med hvem hun vil. Jeg er lige sæl!

(ser nedover sig.)

Brogen revnet. Fillet og fæl. -

Den, som havde noget nyt at skifte.

(stamper i Bakken.)

Kunde jeg med et Slagtertag

rive dem Ringagten ud af Bringen!

(ser sig pludselig om.)

Hvad er *det*? Hvem er det, som flirer derbag?

Hm, jeg syntes saa visst -. Nej, det var nok ingen. -

Jeg vil hjem till Moer.

(gaar oppover men standser igjen og lytter mod Bryllupsgaarden.)

De spiller till Dans!

(stirrer og lytter; gaar skridtvis nedover; Øjnene lyser; han gnider sig langsad Benene.)

For en Mylder af Jenter! Syv-otte tillmands!

Aa, piskende Død, - jeg maa med i Laget! -

Men Moer, som sidder paa Kværnetaget - -

(Øjnene drages nedover igjen; han hopper og ler.)

Hejsan, hvor Hallingen gaar over Traakken!

Ja, han Guttorm med Felen er glup!

Det laater og sprætter, som Foss i et Stup.

Og saa hele den glittrende Jenteflokken! -

Ja, piskende Død maa jeg med i Laget!

(sætter med et Spring over Gjærdet og nedover Vejen.)

Utdrag 2 – fra starten av 2. handling

PEER GYNT.

Gaa ifra mig!

INGRID (*grædende*).

Efter dette!

Hvor?

PEER GYNT.

Saa langt du vil for mig.

INGRID (*vrider Hænderne*).

O, hvad Svig!

PEER GYNT.

Unyttig Trætte.

Hver faar gaa sin egen Vej.

INGRID.

Brott - og Brott igjen os binder!

PEER GYNT.

Djævlén staa i alt, som minder!

Djævlén staa i alle Kvinder, - -

uden *en* -!

INGRID.

Hvem er den ene?

PEER GYNT.

Ikke dig.

INGRID.

Hvem er det da?

PEER GYNT.

Gaa! Gaa did du kom ifra!

Fort! Till Faer din!

INGRID.

Kjære, vene -!

PEER GYNT.

Ti!

INGRID.

Du kan umuligt mene,

hvad du siger.

PEER GYNT.

Kan og vil.

INGRID.

Lokke først, - og saa forskyde!

PEER GYNT.

Og hvad Kaar har du at byde?

INGRID.

Hæggstad Gaard og mere till.

PEER GYNT.

Har du Salmebog i Klædet?

Har du Guldfax over Nakken?

Skotter du nedover Spredet?

Holder du din Moer i Stakken?

Svar!

INGRID.

Nej; men -?

PEER GYNT.

Gik du till Presten

nu ivaar da?

INGRID.

Nej, men Peer -?

PEER GYNT.

Har du Blygsel over Øjet?
Kan du nægte, naar jeg beer?

INGRID.

Kors; jeg tror, hans Vid er fløjet -!

PEER GYNT.

Blir der Helg, naar en dig ser?

Svar!

INGRID.

Nej, men -

PEER GYNT.

Hvad er saa Resten!

(vil gaa.)

INGRID *(træder ivejen).*

Ved du, det er halsløs Daad,
hvis du sviger?

PEER GYNT.

Faar saa være.

INGRID.

Du kan vinde Gods og Ære,
hvis du taer mig -

PEER GYNT.

Har ej Raad.

INGRID *(brister i Taarer).*

O, du lokked -!

PEER GYNT.

Du var villig.

INGRID.

Trøstløs var jeg!

PEER GYNT.

Jeg var yr.

INGRID *(truende).*

Ja, men Boden blir dig dyr!

PEER GYNT.

Dyrest Bod faar kaldes billig.

INGRID.

Staar du fast ved dit?

PEER GYNT.

Som Sten.

INGRID.

Godt; saa se da, hvem som vinder!

(gaar nedover.)

PEER GYNT *(tier en Stund; med et skriger han:)*

Djævlen staa i alt som minder!

Djævlen staa i alle Kvinder!

INGRID *(drejer Hovedet og raaber haanligt opp:)*

Uden *en!*

PEER GYNT.

Ja; uden **en.**

(de gaar hver sin Vej.)

Utdrag 3 – fra tidlig i 3. handling

En Gut! Bare en. Han tykkes skræmt.
Han skotter omkring sig. Hvad har han gjemt
under Trøjen? En Sigd. Han standser og glytter, -
lægger Næven tillrette paa en Skigard-Stav.
Hvad er det nu? Hvorfor staar han og støtter -?
Uf da! Hugg han ikke Fingren af!
Hele Fingren af! Han bløder, som en Stud. -
Der sætter han paa Sprang med Næven i en Klud.
(rejser sig.)

Det var Fanden till Kropp! En umistelig Finger!
Helt af! Og det uden at nogen ham tvinger.
Haahaa, nu mindes jeg -! Det er den eneste
Maade at fri sig fra Kongens Tjeneste.
Saa er det. De vilde ham i Krigen skikke;
og Gutten, forstaar sig, vilde nødig afsted. -
Men hugge -? For altid skille sig ved -?
Ja, tænke det; ønske det; *ville* det med; - -
men *gjøre* det! Nej; det skjønner jeg ikke!
(ryster lidt med Hovedet; saa gaar han till sit Arbejde igjen.)

Utdrag 4 – fra tidlig i femte handling

(Under Land mellem Skjær og Brændinger. Skibet gaar under. I Skodden skimtes Jollen med to Mænd. En Brotsjø fylder den; den kantrer; et Skrig hores; derpaa alt stille en Stund. Lidt efter kommer Baadhvælvet tillsyne.)

(Peer Gynt dukker opp nær ved Hvælvet.)

PEER GYNT.

Hjælp! Baad fra Land! Hjælp! Jeg forgaar!
Frels, Herre Gud, - som skrevet staar!
(klamrer sig fast till Baadkjølen.)

KOKKEN *(dukker opp paa den anden Side).*

Aa, Herre Gud, - for mine Smaa,
vær naadig! Lad mig Landet naa!
(holder sig i Kjølen.)

PEER GYNT.

Slipp!

KOKKEN.

Slipp!

PEER GYNT.

Jeg slaar!

KOKKEN.

Jeg slaar igjen!

PEER GYNT.

Jeg knuser dig med Spark og Spænd!

Slipp Taget! Hvælvet bær ej to!

KOKKEN.

Det ved jeg. Vig!

PEER GYNT.

Vig selv!

KOKKEN.

Jo-jo!

(de kjæmper; Kokken lamslaar sin ene Haand; han klynger sig fast med den anden.)

PEER GYNT.

Den Næven væk!

KOKKEN.

Aa, snille, - spar!

Husk paa de Smaa, jeg hjemme har!

PEER GYNT.

Jeg trænger Livet mer end du,

for jeg er ungeløs endnu.

KOKKEN.

Slipp! De har levet; jeg er ung!

PEER GYNT.

Fort; rapp dig; synk; - du blir saa tung.

KOKKEN.

Vær naadig! Vig i Herrens Navn!

For Dem bær ingen Sorg og Savn -

(skriger og slipper.)

Jeg drukkner -!

PEER GYNT *(griber i ham).*

I dit Nakkehaar

jeg holder; læs dit Fadervor!

KOKKEN.

Jeg kan ej mindes -; alt blir svart - -

PEER GYNT.

Det væsentligste i en Fart -!

KOKKEN.

Giv os idag -!

PEER GYNT.

Spring over, Kokk;

hvad du har nødig, faar du nok.

KOKKEN.

Giv os idag -

PEER GYNT.

Den samme Sang!

Det mærkes, du var Kokk engang -

(Taget glipper.)

KOKKEN (*synkende*).

Giv os idag vort -

(*gaar under.*)

PEER GYNT.

Amen, Gut!

Du var og blev dig selv till Slut. -

(*svinger sig opp paa Hvælv.*)

Hvor der er Liv, der er der Haab -

Første kapittel

Det finnes barn som nesten alltid er blide og fornøyde. De er lys våkne med en gang de åpner øynene om morgenen. På skolen er de vennlige og arbeidsomme. De er høflige mot dem som er eldre enn seg, og snille mot dem som er mindre. De slåss ikke, de erter ikke, de sitter pent ved middagsbordet og legger seg om kvelden uten å kny. De er alltid nyvasket. De har ofte lyst krøllet hår, men selv om håret er mørkt og glatt er de alltid velstelte. De har respekt for de voksne, og de hjelper ofte til med oppvasken. Da synger og traller de. Halvparten av lommepengene sine sparer de til noe nyttig. De er flinke i sport, men de lar ikke treningen gå ut over skolearbeidet. Selv om de er redde når de skal til tannlegen, så setter de seg tappert ned i stolen og gaper så høyt de bare kan. Når tannlegen spør om det gjør vondt, svarer de «Bare litt». Hvis de har småsøsken, er de ofte barnevakt. De er flinke til å tegne, og hvis de skulle slumpe til å få en dårlig karakter på en matteprøve, så smiler de tappert og sier: «Javel, da får jeg nok ta meg sammen til neste gang.» Og det gjør de. De blir brune, men ikke solbrente. De får ikke kviser, og av en eller annen grunn

blir klærne deres mindre skitne enn andres. Men likevel vasker de dem ofte. Det gjør de selv. De har nemlig lært seg hvordan de skal bruke vaskemaskinen før de er tolv år. Rommene deres er alltid ryddige. Ørene er reine og øynene klare. De fleste av dem trenger ikke briller, og de som trenger det, har merkelig nok briller som aldri dugger. Det finnes ikke så mange av dem, men de finnes. Det er de vi kaller englebarn. Det er ikke deres skyld at de er så snille, men likevel er de en pest og en plage.

Morten var et sånt barn. Han var elleve år, og broren til Mari, som altså ikke var sånn. Tvert imot vil jeg si. Og det er Mari denne historien handler om.

Mari var tolv år. Hun var tynn med lyst pistrete hår, smal munn og gråblå øyne.

Når jeg skal fortelle om Mari, vet jeg nesten ikke hvor jeg skal begynne. Jeg tror jeg begynner med navnet hennes. Det likte hun nemlig ikke. Egentlig skulle hun hett Marit, men faren hennes var så begeistret for en sang av Prøysen som het «Mari, du bedåre» at han fikk trumfet gjennom Mari.

«Tenk så koselig, Bente» (Bente var moren til Mari) «Når hun skal sove, så kan vi synge Mari, du bedåre for henne.»

«Hvorfor kan vi ikke like gjerne synge 'Marit, du bedåre'?» spurte Bente.

«Det blir ikke det samme, kan du skjønne,» sa Ronald, som altså faren het.

Og så ble det Mari. Mari, du bedåre.

Og jeg skal hilse og si at de sang den. Ikke bare når hun skulle sove, men ustanselig. Når hun hadde fødsels-

dag for eksempel, så sang de ikke «Hurra for deg som fyller ditt år». Å neida. De listet seg rundt på gangen tidlig om morgenen og lot som om de ikke visste at hun var våken for lenge siden. Så lukket de opp døra og sang i vilden sky:

«Mari, du bedåre!
Har du fått deg nye skor.
Nei da, dom vart kjøpt i fjor
på butikken hass Kåre.»

Men det aller verste var på juleavslutningen da hun gikk i sjetten. Hun gikk på samme skole som Morten. Den var ikke særlig stor, og fjerde, femte og sjette klasse hadde avslutningsfest sammen. Morten gikk i femte, sang i barnekor og skulle selvfølgelig opptre på festen. Han hadde en aldeles nydelig stemme og sang helt rent. Det gjorde ikke Mari, men så sang hun nesten aldri heller.

«Jeg skal synge en sang for søsteren min, som jeg er så glad i,» sa Morten og stemte i: «Mari, du bedåre . . .»

Mari kjente at hun begynte å svette, men hun lot som ingenting. Til og med da Morten ropte med klar barnestemme:

«Og så synger vi siste vers, alle sammen. Kom igjen nå: Mari, du bedåre.»

Mari var helt våt under armene, men hun lot som ingenting. Hun prøvde til og med å smile. Det ble nærmest en slags grimase, men hun stemte i med skjærende falsk stemme:

«Og derfor har je vørti sudelattenti,
og derfor har je vørti sudelattentei,
og derfor kan je stå og skinne på langande lei.»

Mari hadde egentlig ikke tenkt å opptre på festen, men da programmet var ferdig, og klasseforstanderen spurte om det var noen flere barn som hadde lyst til å underholde, sa hun:

«Jeg kan trylle.»

Klasseforstanderen, som forresten het fru Beck, så forundret på Mari.

«Så morsomt, Mari,» sa hun. «Jeg ante ikke at vi hadde en liten tryllekunstner blant oss.»

«Joda,» sa Mari og svelget. «Jeg tryller ganske ofte. Men jeg trenger et egg.»

Fru Beck var svært begeistret, for hun hadde alltid synes at Mari var ei ganske sur jente. Og at hun nå tilbød seg å trylle på avslutningsfesten var en gledelig overaskelse. Det lover godt for resten av skoleåret, tenkte hun. Jeg tror barnet er i ferd med å komme ut av skallet.

Fru Beck løp inn på suppesløyden og fant fram et egg fra kjøleskapet.

«Her er egget, jenta mi.»

Mari tok egget og holdt det mellom tommelen og pekefingeren. Et øyeblikk sto hun helt stille og så på egget som om hun hadde tenkt å hypnotisere det.

«Jeg skal vedde på at hun kommer til å trylle det om til en kylling,» hvisket lille Arne Dahl i fjerde.

«Og så trenger jeg lua til broren min,» sa Mari.

Morten hadde nettopp fått en ny lue. Det var en hvit

topplue med navnet hans i røde bokstaver. Han var svært stolt av den. Han gikk langsomt opp til Mari.

«Av med lua,» sa hun.

«Nå finner du ikke på noe kødd,» hvisket Morten og ga henne lua.

«Hokus pokus!» sa Mari og knuste egget mot pannen til Morten. Deretter helte hun innholdet opp i lua.

«NÅ kommer kyllingen,» hvisket Arne Dahl opphisset.

«Filliokus!» sa Mari og satte lua på hodet til Morten.

Egget rant langsomt nedover øynene hans.

«Det var det,» sa Mari og gikk ned fra scenen.

Noen av jentene i fjerde kniste, men ellers var det helt stille da Mari satte seg ved siden av foreldrene sine. Ronald var hvit i ansiktet, og Bente hvisket:

«Hvordan kunne du!»

Mari svarte ikke. Hun satt helt stille på stolen og kjente at hun sitret.

«Svar din mor!» hveste Ronald.

Mari reiste seg og gikk ut. Det hadde nettopp snødd, og på plassen bak skolen lå nysnøen fin og hvit uten spor. Hun la seg på ryggen og beveget armene slik at hun laget en engel i snøen. Hun lå helt stille da Morten kom bort til henne. Han sto over henne, og da hun så opp i ansiktet hans, ble hun blendet av sola som gnistret over ham.

«Det gjør ikke noe,» sa Morten. «Pappa ska! kjøpe en ny lue til meg.»

«Nå er jeg en engel,» sa Mari og lukket øynene.

Annet kapittel

Mari likte ikke kroppen sin. Hun kunne ikke fatte hvorfor akkurat hun var nødt til å være inne i akkurat den. Hun syntes det var en lidelse å dusje etter gymmen sammen med de andre jentene. Kathrine og Randi hadde allerede fått nokså store bryster, som de sto og vippet med i dusjkabinettet. Men Mari hadde ingenting. Jeg skal vedde på at brystene mine kommer til å vokse innover, tenkte hun. Men det sa hun ikke. Det eneste som så ut til å vokse på henne, var knoklene. Hun var nokså tynn, og den bleke huden lå stramt over ribbeina hennes. En dag sprekker jeg vel, tenkte hun, sånn at knoklene mine blir liggende utenpå huden. Det blir litt av en dag når jeg står der uten hud, som et levende skjelett. Men det sa hun heller ikke. Hun lot som ingen ting helt til hun en dag sto i dusjen ved siden av Beate. Selv om Beate var den tjukkeste jenta i klassen, ja kanskje på hele skolen, var hun alltid i godt humør. I hvert fall virket det sånn. Nå sto hun og såpet seg inn mens hun sang. Mari sang ikke, hun hadde nemlig lagt merke til at den ene albuen hennes var blitt enda spissere enn før, og hun tenkte at nå var det like før det sprakk.

Hun lot vannet skylle nedover seg mens hun lurte på om det ville renne inn i henne hvis hun sprakk. Det ville være en idiotisk måte å drukne på, men kanskje like greit tross alt. Plutselig la hun merke til at Beate så på henne.

«Hva er det du glor på?»

«Tenk å være så tynn som deg, Mari.»

«En gang bolle, alltid bolle!» sa Mari og gikk ut av dusjen.

«Ja, du sier noe.»

Beate så litt trist ut, men Mari fortsatte: «Jeg leste engang om ei jente som var like tynn som deg. Hun prøvde seg på en masse slankekurer, men det hjalp ikke. Hun blei bare tynnere og tynnere. Hun sluttet å spise, men bare fortsatte å ese ut. Til slutt så hun ut som en ballong, og en dag ble hun tatt av vinden.»

«Hva sier du?»

«Hun ble rett og slett tatt av vinden, og så svevet hun opp mot himmelen og forsvant. Sånn var det. Og sånn kommer det nok til å gå med deg også en vakker dag, Beate. Er det ikke fælt å tenke på?»

Beate så på henne.

«Hvorfor må du være sånn, Mari?»

«Ja, det lurer jeg også på,» sa Mari og gikk ut i garderoben.

Selv om Mari ikke kunne fordra kroppen sin, var det iallfall en fordel at den som regel var dekket av klær sånn at ingen kunne se den. Da var det verre med ansiktet, og særlig med nesa. Hun var spesielt ergerlig på nesa. Den var liten og spiss, og en morgen hun sto foran speilet, var det akkurat som om den pekte på henne som en

advarende finger. «Nå finner du ikke på noe tull,» sa nesa. «Ellers skal du få med meg å gjøre.»

«Drittnese,» mumlet Mari.

«Nå skal du passe deg litt,» sa nesa.

«Pass deg sjøl, du, ellers klorer jeg deg,» sa Mari.

«Bare klor du,» sa nesa. «Det blir verst for deg.»

«Står du her og snakker med deg selv,» sa Ronald som kom ut på badet og hadde dårlig tid.

«Nei,» sa Mari. «Jeg står her og snakker med nesa mi.»

«Ha, ha,» sa Ronald.

«Ha, ha,» sa Mari.

«Ja, du har din mors nese, det skal være sikkert,» sa pappa og strøk henne over håret.

«Vet du at du likner på Guffen?» sa Mari.

«Ja, du Mari, du Mari,» sa Ronald.

«Bedåre meg vel!» Mari fortet seg ut av badet, for hun visste akkurat hva faren kom til å si. Og ganske riktig, fra badet hørte hun en stemme som forsøkte å være munter:

«Er du sikker på at du ikke mener Ronald Duck da, vennen min?»

«Hva er det nå?» spurte Bente som sto på kjøkkenet og kokte kaffe.

«Nå er det en ny drittdag,» sa Mari og løp ut av døra og ned mot bussholdeplassen.

Som dere skjønner, var ikke Mari ei jente med et lyst sinn. Hun hadde faktisk et usedvanlig mørkt sinn, hvis man kan snakke om at sinn har farger i det hele tatt, og det er slett ikke sikkert. Men tross alt kan vi ikke vente at

ei jente som verken liker navnet sitt eller kroppen sin skal gå rundt og juble hele tida heller, men det får jo være grenser, og Mari var et usedvanlig dystert barn. Dessuten var hun ondskapsfull. Historiene om lua til Morten og om Beate i dusjen var bare to. Jeg kunne ha ramset opp hundrevis av liknende episoder. Den ene verre enn den andre.

Her er noen eksempler: Mari og Morten hadde en katt som het Pluto. Når Morten skulle leke med den, knyttet han et stykke papir i enden på en snor og trakk den bortover gulvet. Pluto løp bortover gulvet etter papirbiten og syntes det var helt topp. Når Mari skulle leke med den, knyttet hun en rad med blikkbokser fast til halen dens og trakk Pluto bortover gulvet. Det likte den ikke, og når Morten begynte å gråte og sa at hun var slem, svarte hun bare:

«Det er et hardt liv.»

På skolen var det noen gutter i sjette som pleide å mobbe lille Arne Dahl. Det vil si det var to gutter og ei jente. Gjett hvem den jenta var? Det var ekstra ondskapsfullt fordi Arne Dahl beundret Mari. Han syntes hun var tøff, og fortalte til Morten at han syntes hun minnet ham om Clint Eastwood. Da Morten spurte hvorfor, sa Arne Dahl med beundring i stemmen.

«Hun snakker bare når hun må.»

Likevel var Mari med på mobbinga av Arne Dahl. Det foregikk sånn: Når skolen var slutt, pleide Arne Dahl å skynde seg ut, så han kunne komme seg hjem før Jon Glenn og Fridtjof fikk tak i ham. Det visste Mari, derfor skyndte hun seg ut hun også.

«Arne,» ropte hun. «Vent litt.»

Og Arne, som altså beundret Mari, ventet. Da var hun alltid hyggelig, spurte hvordan det gikk på skolen, hva han skulle gjøre i sommerferien, når han hadde fødselsdag og sånne ting, og Arne Dahl snakket tillitsfullt i vei. Han syntes det var helt fantastisk at Mari som gikk i sjette, ville prate med ham som bare gikk i fjerde. At hun minnet ham om Clint Eastwood gjorde jo ikke akkurat gleden mindre. Men så kom Jon Glenn og Fridtjof, og Mari gikk sin vei. Var det sommer, satte de Arne Dahl på vannfontenen, og var det vinter, dynket de ham i snøen. Likevel kom han alltid løpende når Mari ropte på ham. Det falt ham aldri inn at Mari holdt ham tilbake med vilje, og når sant skal sies, får vi aldri vite det helt sikkert. Det kan jo faktisk hende at hun syntes det var hyggelig å snakke med ham, og at hun gikk sin vei fordi hun ikke orket å se at han ble dynket i snøen. Det kan hende, men det er lite trolig.

Det som er sikkert, er at hun ikke hadde så mange venner. Det brød hun seg tilsynelatende overhodet ikke om. Da Kathrine fylte tolv år, hadde hun invitert alle jentene i klassen på fest, unntatt Mari. Bente og Ronald hadde trøstet henne og sagt at det helt sikkert var en misforståelse, men Morten som visste at det var det ikke, hadde sagt:

«Hvis du bare hadde vært litt snillere.»

Da hadde Mari sett på ham med et mørkt blikk og sagt:

«Vi skal alle dø.»

Det var noe avgrunnsdypt i Mari. Noe ingen skjønnte,

og kanskje aller minst hun selv. Det var ikke noen spesiell grunn til at hun var sånn heller. Hun hadde det godt hjemme. Foreldrene hennes elsket henne. Hun var slett ikke dum og kunne sikkert gjort det godt på skolen hvis hun hadde gidet.

Det var hennes egen skyld at hun ikke hadde venner. Det var sant som Morten hadde sagt; hvis hun bare hadde vært litt snillere, ville sikkert hun også bli bedt i fødselsdagsselskapet.

Mari var på mange måter et uhyggelig barn, men likevel er det hun som er helten i denne historien.

Jeg sa at Mari ikke hadde venner. Det er ikke helt sant. Hun hadde nemlig *en* venn. En meget spesiell venn. Det var frøken Kjær, som underviste i norsk og geografi. Hun var den eldste læreren på skolen. Hun bodde for seg selv et par hus bortenfor Mari og Morten. De bodde forresten i en bygd der det ikke var så mange mennesker, og alle kjente alle, unntatt frøken Kjær. Hun gikk rett hjem etter skoletid og holdt seg stort sett innendørs når hun ikke var ute og handlet, eller gikk tur. Det gjorde hun ofte. Da gikk hun med faste, bestemte skritt og så rett framfor seg. Når noen hilste på henne, så hun biskt på dem, som om hun tenkte: Hva i all verden mener du med det? Hun var ikke med i velforeningen, ikke i noen annen forening heller, for den saks skyld. Ronald møtte henne en dag hun kom fra butikken. Hun gikk og slepte på fire tunge bæreposer, og Ronald som var en høflig mann, spurte om han skulle hjelpe henne å bære, men frøken Kjær så bare bistert på ham og glefset:

«Å hold deg unna, gitt.»

«Hva er det i veien med frøken Kjær?» spurte han da han kom hjem.

«Jeg tror hun er forferdelig sjenert,» sa Bente.

«Og jeg tror hun er skvatt gæern,» sa Ronald. «Hvis hun ikke er en heks.»

Mari, som holdt på å plukke beina av en flue, så opp. Det gikk et støt gjennom henne. Men hun sa ikke noe.

Frøken Kjær var ikke særlig populær på skolen heller. Hun sa så lite som mulig i timene, delte ut oppgaver, ga lekser og rettet bøker. Hvis noen snakket i timen, sa hun som regel: «Hvis du ikke har noe fornuftig å si, så kan du like godt si det på gangen.» Både lærere og elever så fram til høsten. Da skulle frøken Kjær gå av med pensjon. Den eneste som likte frøken Kjær, var Mari. Hun fikk alltid en underlig følelse i kroppen i timene hennes. En slags varme nedover ryggraden. Og den knappe, tørre stemmen til frøken Kjær fikk henne til å fryse på ryggen, som når noen drar pekefingeren hardt nedover ryggraden din og tar deg forsiktig i nakken etterpå. Men det virket ikke som om frøken Kjær på sin side la særlig merke til Mari. Man kan ikke si at hun overså henne, for frøken Kjær overså i grunnen alle. Hun hadde ingen favoritter, men ingen hun var spesielt ute etter heller. Det eneste hun var ute etter, var å komme seg hjem forttest mulig når hun var ferdig med undervisningen. Når hun kom ut etter skoletid, så hun seg verken til høyre eller venstre, men gikk med kjappe, korte skritt bort til sykkelstativet, låste opp sykkelens sin og trakk i vei det fortteste hun kunne. Og det var ganske fort. For selv om frøken Kjær var over seksti år, så

var hun en usedvanlig dyktig syklist. Det kom sikkert av at hun syklet fram og tilbake til skolen hele året. Sommer som vinter. Å tro at hun skulle komme til å bli venner med noen var utenkelig, at det skulle bli med en av elevene var ikke til å tro, og at det skulle bli med Mari var ganske ufattelig. Men det ble hun. Hun ble Maris beste og eneste venn, og den episoden som brakte dem sammen, var like underlig som selve vennskapet.

Det var i midten av april, og Mari var fremdeles tolv år. Det var den første virkelige vårdagen med strålende sol og en lett varm vind. Mari sto utenfor butikken og spiste en softis mens hun så på en snøfleck som var i ferd med å smelte i veikanten. Hun var, utrolig nok, i ganske godt humør. Kanskje det var været, kanskje det var tanken på sommeren som snart skulle komme, kanskje det var smaken av softisen eller kanskje det bare var synet av den lille snøflekken som smeltet. Uansett følte hun seg nesten lykkelig, og det var ikke dårlig til å være henne. Hun ble stående og se på snøflekken som ble mindre og mindre.

Når den er helt borte, går jeg hjem, tenkte hun.

I virkeligheten var det noe annet hun ventet på, men det visste hun ikke selv. Det var like før stengetid, og inne i butikken var det bare én kunde. Frøken Kjær. Når frøken Kjær kom ut av butikken og travet oppover veien med plastposene sine, ville Mari gå ved siden av henne. Det var ikke det hun tenkte, men likevel var det altså derfor hun ble stående og se på snøflekken. Det høres kanskje rart ut, men på den annen side er det jo ofte at vi ikke vet hva det er vi egentlig vil.

Frøken Kjær kom ut fra butikken med plastposene sine og ga seg i vei. Hun skrittet forbi Mari uten så mye som å verdige henne et blick. Det var jo heller ikke hennes stil. Frøken Kjærs stil var som jeg allerede har fortalt, bister og tilknappet.

Mari forlot snøflekken, som ennå ikke var smeltet, og travet etter. Det var ingen biler på veien, og Mari gikk opp på siden av frøken Kjær. Hun måtte gå på alt hun orket for å holde følge, for frøken Kjær gikk som en kappgjenger. Mari pustet tungt, men hun sa ingenting. Softisen var halvspist, men det var ikke lett å spise når hun gikk så fort, så hun holdt den foran seg som en stafettpinne rett før veksling. Frøken Kjær sa heller ingenting, men hun økte tempoet littegranne. Det samme gjorde Mari.

Femhundre meter igjen til mål, tenkte hun, og det samme gjorde visst frøken Kjær, for nå gikk hun enda fortere. Som en krabbe på vei ut i sjøen, tenke Mari og kunne ikke fatte hvordan det var mulig å gå så raskt med så korte skritt og samtidig drasse på to tunge plastposer. Hun begynte å småløpe, men likevel var det bare så vidt hun klarte å holde følge. Mari bodde noen hundre meter nærmere butikken enn frøken Kjær, men da de kom dit, stanset hun ikke. Hun travet forpustet videre ved siden av den gamle, men uhyre spreke lærerinnen. Softisen begynte å renne nedover håndflaten hennes. Hun lot det renne. Hun var glovarm i kinnene, og beina begynte å bli tunge. Men hun gikk på. Kan frøken Kjær, så kan jeg, tenkte hun. Endelig var de framme ved frøken Kjærs hus. Mari stanset og lente seg tungt mot postkas-

sestativet mens frøken Kjær, stadig uten å verdige henne et blick, braste inn døra og smelte den igjen etter seg. Mari løftet hodet og kjente sola svi i øynene. Det flimret for henne og hun hev etter pusten. Ved føttene hennes var det en liten vanddam. Snøen har smeltet, tenkte hun og skulle akkurat til å gå tilbake til sitt eget hus, da døra til frøken Kjær ble åpnet igjen.

«Fem trettiåtte blank,» sa frøken Kjær.

«Hva?»

«Fem minutter. Trettiåtte sekunder. Null tiendeler. Det er ny rekord.»

«Ny hva?»

«Rekord, barn. Har du aldri hørt om rekord?»

«Jo,» sa Mari og la til etter en liten pause: «Er det virkelig ny rekord.»

«Yes. Den gamle var på seks null fire, tre.»

«På hva?»

«Seks minutter fire sekunder og tre tiendeler. Satt i 1987. Da var jeg sekstitre år, nå er jeg sekstiseks. Skjønner?»

Mari skjønte ikke så mye, men hun nikket alvorlig. De ble stående og se på hverandre i taushet, og først nå la Mari merke til at det ikke bare var hun som var sliten. Frøken Kjær pustet tungt hun også, lange pipende pust. Lyden kom fra et sted langt inne i henne, og Mari syntes et øyeblikk det høstes ut som fjerne rop, og akkurat da visste hun at hun likte frøken Kjær forferdelig godt. Ja, hun likte henne bedre enn noe annet menneske hun hadde møtt. La gå at hun så ut som en gammel stork og hadde stemme som en kvekkende padde, likevel var det

et eller annet ved frøken Kjær som hun kjente. Et slags ekko av noe i henne selv, som samtidig var uendelig langt borte. Bortenfor bygda der hun bodde, bortenfor kroppen hun levde i, ja bortenfor selve tiden. Det hender nemlig at vi møter noen vi forstår nesten fullt ut. Vi vet ikke hva det kommer av, men det fyller oss med liv og en følelse av at vi ikke er alene. Det finnes kanskje millioner av sånne mennesker i verden, mennesker som uten å vite det går omkring og venter på hverandre. Det er ikke så ofte sånne mennesker møtes, men når de gjør det, er det helt fantastisk. Frøken Kjær og Mari var to av dem. Den ene var over femti år eldre enn den andre, men i sånne tilfeller spiller egentlig ikke alderen noen rolle. Helt fra Mari ble født, hadde hun og frøken Kjær vært hemmelige venner, og nå sto de ved postkassa til frøken Kjær denne aprildagen. En kan spørre seg om det var tilfeldig, men da kan en jo svare at tilfeldigheter er noe av det viktigste som finnes her i livet, og at hadde vi ikke hatt tilfeldighetene, hadde vi heller ikke hatt noe særlig håp.

De sto helt stille og så på hverandre, og Mari tenkte at nå måtte hun fortelle hvor godt hun likte frøken Kjær, og hvor glad hun var for at det ble ny rekord. Kanskje hun skulle spørre om frøken Kjær ville smake på softisen. Det var ennå nokså mye igjen av den. Men hun gjorde ikke det. Hun gjorde noe helt annet, ja faktisk akkurat det hun visste at hun ikke måtte gjøre. Jeg må ikke gjøre det! tenkte hun. Jeg må ikke gjøre det for alt i verden. Og dermed tok hun softisen og klæsjet den midt i ansiktet på frøken Kjær.

Det ble meget stille. Frøken Kjær så ut som om hun

var falt ned fra månen, og Mari så ikke ut i det hele tatt. Hun var helt tom i ansiktet mens hun sto der og håpet at jorda skulle åpne seg under føttene hennes.

«Javel,» sa frøken Kjær.

Mari lukket øynene. Hun åpnet dem igjen, men gjort var gjort. Softisen hang som tunge snøflak i ansiktet til frøken Kjær.

«Hvorfor gjorde du i grunnen det?» sa frøken Kjær.

«Jeg gjorde det . . . jeg gjorde det fordi . . . jeg liker deg så godt!»

Hun ville i hvert fall ikke begynne å grine. Det hadde hun ikke gjort på minst et år, men nå kjente hun den tunge, varme følelsen bak pannen igjen. I stedet smilte hun og tenkte at nå så hun ut som en idiot, og at det var akkurat det hun var også.

«Du klæsja softisen i ansiktet mitt fordi du likte meg så godt?»

«Ja,» sa Mari. «Jeg tror nok det.»

Det ble en ny pause. Mari så frøken Kjær rett inn i øynene. Nå løper jeg, tenkte hun. Nå løper jeg alt jeg orker! Hun ble stående bom stille. Softisen var begynt å renne ned fra ansiktet til frøken Kjær. Det dryppet hvitt ned på kragen hennes, og plutselig skjedde noe som tilsynelatende var svært merkelig, men som i virkeligheten var akkurat det som måtte skje.

Det begynte som en svak kvekkende lyd inne i frøken Kjær: bloppet i blopp, bloppet i blopp, bloppet i blopp. Så åpnet leppene seg på gløtt, og ut kom det en lav hvislende pipelyd som ble sterkere og sterkere, som når et tog nærmet seg stasjonen. Så fulgte et voldsomt brøl,

og det var akkurat som om hele ansiktet til frøken Kjær åpnet seg, og slapp ut et tordenskrall som måtte ha ligget der inne og presset på i evigheter.

Frøken Kjær lo. Hun brølte av latter. Hun lente seg mot postkassestativet og hikstet. Hun grep fatt i postkassa og ulte. Hun knakk sammen i knærne og gispet etter luft. Så kom et nytt tordenskrall enda sterkere enn det første. Hun tok seg til brystet og ség ned ved siden av postkassa mens hun lo så høyt at en bil som kjørte forbi, stanset, og en eldre mann kom ut og spurte om han kunne hjelpe, men frøken Kjær bare viftet med armene og brølte.

«Å, kom deg unna, gitt.»

Den eldre mannen skvatt en halv meter opp i været og kom seg inn i bilen i en fykende fart. Det fikk frøken Kjær til å le enda høyere. Hun lo sånn at Mari var sikker på at hun kom til å miste pusten og bli kvalt av sin egen latter. Men endelig ga det seg. Latterbrølene gikk over i piping og pipingene gikk over i kvekking igjen. Og etter at det siste bloppet hadde stilnet i brystet hennes, reiste hun seg.

«Vet du,» sa hun til Mari. «Det skjønner jeg innmari godt.»